

แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพ ของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย Design Guidelines for promoting public space potential in the Old District of Chiangrai City

วัฒนพล อยู่สวัสดิ์^{1*}, พงศ์ตะวัน นันทศิริ² และวิบูลพร วุฒิกุล³

Wattanapon Eusawat^{1*}, Pongtawan Nuntasiri² and Viboonporn Wutthikun³

^{1*,2,3} คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 80 ม.9 ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

^{1*,2,3} Faculty of Industrial Technology Chiang Rai Rajabhat University

80 m.9 Phahonyothin Rd., Mueang, Chiang Rai, Thailand 57100

วันที่รับบทความ 11 พฤศจิกายน 2563

Received: Nov. 11, 2020

วันที่รับแก้ไขบทความ 25 ธันวาคม 2563

Revised: Dec. 25, 2020

วันที่ตอบรับบทความ 6 มกราคม 2564

Accepted: Jun. 6, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย แนวทางการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ พฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้งาน นำไปสู่การกำหนดแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย งานวิจัยนี้มีรูปแบบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mix Method) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจพื้นที่สาธารณะ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสอบถามความต้องการในการใช้งานพื้นที่สาธารณะ

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นหลัก คือ 1. พื้นที่สาธารณะที่ควรส่งเสริมศักยภาพ ได้แก่ สวนสาธารณะ คือ บริเวณสวนตุง (เรือนจำเก่า) ซึ่งอยู่ในย่านเมืองเก่าเชียงราย เป็นพื้นที่ที่นิยมใช้จัดกิจกรรมประจำปี เดินทางสะดวก เชื่อมต่อย่านเศรษฐกิจ ควรส่งเสริมให้เกิดการใช้งานที่หลากหลาย 2. พฤติกรรมและความต้องการใช้งานพื้นที่สาธารณะของทั้งคนในและนอกเขตพื้นที่ 3. แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงรายในเชิงสร้างสรรค์ที่ ประกอบไปด้วย ชุดเฟอร์นิเจอร์สาธารณะและการออกแบบพื้นที่ 4. ข้อเสนอแนะและการวางแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย เช่น การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงพื้นที่ การเพิ่มจุดบริการต่าง ๆ ข้อพิจารณาด้านการวางป้ายและสื่อโฆษณา เป็นต้น

คำสำคัญ: แนวทางการออกแบบ, พื้นที่สาธารณะ, เฟอร์นิเจอร์สาธารณะ, เมืองเก่า, จังหวัดเชียงราย

Abstract

This research article investigated the potential of public spaces in Chiang Rai old district. Analysis of user behavior and needs led to the determination of design guidelines that sought to promote the potential uses of these public areas. This was a mixed method research collecting both qualitative and quantitative data. The research instruments used were a public space survey form, a behavioral observation form, and a user requirements questionnaire.

The study found that the design guidelines to promote the potential of public areas in Chiang Rai old district could be separated into 4 main aspects: 1) The highest potential public space is a park in Suantung area (the old prison) located in Chiang Rai old district. This is a popular area for organizing annual events, is convenient to travel to, and connects to the economic area. Therefore, the government should encourage a wide range of its uses. 2) The needs of public space users both inside and outside Chiang Rai old district should be investigated. 3) The guidelines for the creative design of public spaces in Chiang Rai old district, comprising public furniture sets and space design should be established. 4) Planning for the potential development of public areas in Chiang Rai old district, such as increasing access to areas, adding service points and considerations of signage and advertising media should be carried out.

Keywords: Design Guidelines, Public Space, Public Furniture, The Old District, Chiangrai

1. บทนำ

พื้นที่สาธารณะ (Public Space) เป็นองค์ประกอบหลักที่ทำให้ชุมชนเกิดกิจกรรม เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตของผู้คน สร้างเอกลักษณ์และวิถีประจำวันผ่านการใช้พื้นที่ (Kotchasee, K. & Anukulyudhathon, E., 2019) อีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง ที่ส่งเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตและรองรับความต้องการที่หลากหลาย (Chaijan, S. & Laiprakobsup, N., 2016) โดยมี 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ มีความเป็นสังคมและชีวิตชีวา มีการใช้สอยและทำกิจกรรม สามารถเข้าถึงและเชื่อมโยงพื้นที่ส่วนต่าง ๆ และมีความสะดวกสบายปลอดภัย น่าดึงดูด ดังนั้นคุณภาพของพื้นที่สาธารณะย่อมมีผลที่เกิดจากศักยภาพของพื้นที่สาธารณะเป็นสำคัญ และพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพจะก่อให้เกิดกิจกรรมทางเลือก มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ทำกิจกรรมและเป็นสถานที่ที่เชื้อเชิญให้เกิดกิจกรรมขึ้น (Gehl, J., 1987)

เมืองเชียงรายเป็นเมืองที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตและมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ปรากฏร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของ ชุมชน สังคมและศิลปวัฒนธรรม และแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตย่านเมืองเก่าเชียงรายมากมาย แบ่งเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ วัดและศาสนสถาน กำแพงเมืองและคูเมือง พิพิธภัณฑสถานกลางเมือง อาคารราชการและสถานศึกษา อนุสาวรีย์และอนุสรณ์สถาน แหล่งมรดกความทรงจำ

และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และย่านวัฒนธรรมและย่านการค้า (Namjaidee, N., 2020) อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะที่มีความสำคัญหลายแห่ง แต่ในภายหลังได้มีการพัฒนาเมืองเก่าเชียงราย ซึ่งเป็นไปตามนโยบาย สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสมัยใหม่ รวมถึงประชากรของเมืองที่มีความหนาแน่นสูงขึ้น ทำให้เกิดความเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้พื้นที่สาธารณะในเมืองไม่ได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับตัวเมือง ขาดความเป็นเอกลักษณ์ รูปแบบทางกายภาพไม่สอดคล้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การพัฒนาที่ขาดความเข้าใจในพฤติกรรมของคนเมืองและการใช้พื้นที่สาธารณะอย่างเหมาะสม ทำให้เกิดผลตามมาคือไม่มีผู้ใช้งาน พื้นที่ สิ่งก่อสร้าง และอุปกรณ์เสื่อมโทรม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์ของเมืองเก่าเชียงรายอีกด้วย

บทความวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย ความต้องการ และพฤติกรรมการใช้งานของคนเมือง เพื่อเสนอแนะแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย ด้วยกระบวนการคิดในเชิงการออกแบบ และการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้พื้นที่สาธารณะนี้ตอบสนองพฤติกรรมและการใช้งานมากขึ้น อำนวยความสะดวกเหมาะสม ยึดหยุ่นกับกิจกรรมในพื้นที่ มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ และดึงดูดผู้ที่เข้ามาใช้งาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 สำรวจและศึกษาศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย
- 2.2 ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้งานพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย
- 2.3 นำเสนอแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่เข้ามาใช้งานพื้นที่ ณ สวนตุ่งและโคมเชียงรายเฉลิมพระเกียรติ 75 พรรษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยมีวัตถุประสงค์การเก็บข้อมูลด้านพฤติกรรมและความต้องการการใช้งานที่หลากหลาย จึงเก็บข้อมูลแยกตามช่วงเวลา ได้แก่ 6.00 - 12.00 น. 12.00 - 18.00 น. 18.00 - 21.00 น. และ 3.00 - 6.00 น. ช่วงเวลาละ 50 คน รวมเป็น 200 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบเครื่องมือด้วยวิธีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Valid) ด้วยผู้เชี่ยวชาญ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา และด้านการออกแบบ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตรงตามเนื้อหา ความครอบคลุม และความเหมาะสมของเนื้อหา จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง (Try out) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของภาษาและคำตอบที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. แบบสำรวจพื้นที่สาธารณะ เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลด้านตำแหน่ง ที่ตั้งของพื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่าเชียงราย และประเมินองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่

2. แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลด้านพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาใช้งานในพื้นที่ และสังเกตสิ่งที่ยั่วนอกเหนือขอบเขตของการสอบถาม

3. แบบสอบถามความต้องการ เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความต้องการการใช้งาน ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพปัญหา และความคิดเห็นที่มีต่อพื้นที่

3.3 ขั้นตอนดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะข้อมูลของย่านเมืองเก่าเชียงราย และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการออกแบบ

2. สำรวจทางลักษณะกายภาพและระบุตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่าและวิเคราะห์ศักยภาพและคัดเลือกพื้นที่ การทำแบบสอบถามจากผู้ในพื้นที่สาธารณะครอบคลุมพื้นที่การศึกษา การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากสถานที่จริงที่เกิดขึ้นของผู้ใช้พื้นที่สาธารณะในย่านเมืองเก่าเชียงราย กิจกรรมในพื้นที่สาธารณะในช่วงเวลาหรือเทศกาลที่มีการใช้พื้นที่สาธารณะด้วยการบันทึกเป็นภาพถ่าย บันทึกลงบนแผนที่

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ โดยรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามสอดคล้องกับข้อมูลด้านการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกข้อมูลจากนั้นแปลงข้อมูล โดยการนับความถี่และการวัดความซ้ำของข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์และสรุปผลเพื่อนำไปสู่การออกแบบ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจและแบบสังเกต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นั้นมาเรียบเรียงและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ในงานวิจัยนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้จากแบบสอบถามความต้องการ จากนั้นนำเสนอการแปลผลข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

4. ผลการวิจัย

ผลการศึกษสามารถแบ่งได้เป็น 4 หัวข้อหลัก คือ 1) การสำรวจและศึกษาศักยภาพพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย 2) การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้งาน 3) แนวทางการ

ออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย 4) ข้อเสนอแนะและการวางแผน เพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย ดังนี้

4.1 การสำรวจและศึกษาศักยภาพพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย

การสำรวจพื้นที่เพื่อนำมาสู่การประเมินศักยภาพของพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเก่าเชียงราย มีขอบเขตในการศึกษาพื้นที่ตามองค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด 7 ประเภท คือ 1. ลานวัด 2. ลานคนเมือง 3. ตลาด 4. ศาลเจ้า 5. ที่ว่าง ที่จอดรถ 6. สระน้ำ คูเมือง สวนสาธารณะ 7. ถนน ทางเดิน (Lisund, N., 2016 & Namjaidee, N., 2020) และได้กำหนดตำแหน่งลงบนแผนที่ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงหมายเลขที่ ประเภทและตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะในเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงราย

ผู้วิจัยประเมินศักยภาพของพื้นที่ตามองค์ประกอบของพื้นที่สาธารณะทั้งหมด 7 ประเภท ด้วยการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพตามแนวคิดเกณฑ์คุณภาพของพื้นที่สาธารณะ 10 ประการ ตามแนวคิดของ (Kozlova, L. & Kozlov, M., 2018 & Smith, T., et al 1997 and Praliya, S. & Garg, P., 2019) สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินศักยภาพของพื้นที่สาธารณะของแต่ละองค์ประกอบย่านเมืองเก่าเชียงราย
ตามแนวคิดเกณฑ์คุณภาพของพื้นที่สาธารณะ

องค์ประกอบ	10 เกณฑ์คุณภาพของพื้นที่สาธารณะ										สรุปผล
	Accessibility	Multifunction	Safety	Legibility	Sustainability	Human Scale	Identity	Interactivity	Flexibility	Scenario	
1. ลานวัด ได้แก่ วัดศรีเกิด, วัดกลางเวียง, วัดมุงเมือง, วัดมิ่งเมือง, วัดดอยงำเมือง, วัดดอยจอมทอง* , วัดศรีบุญเรือง, วัดพระสิงห์, วัดพระแก้ว	P	-	P	-	-	-	P	-	-	P	ศักยภาพต่ำ
2. ลานคนเมือง ได้แก่ ลานพ่อขุนเม็งราย* , ลานหน้าศาลากลางหลังเก่า, ลานบริเวณหอนาฬิกา	P	-	-	-	-	P	P	-	-	P	ศักยภาพปานกลาง
3. ตลาด ได้แก่ ตลาดสดเทศบาลนครเชียงราย ตลาดศิริกรณ์	P	-	-	P	-	-	-	-	-	-	ศักยภาพต่ำ
4. ศาลเจ้า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ไม่มี
5. ที่ว่าง ที่จอดรถ ได้แก่ ถนนหน้าศาล, วัดมิ่งเมือง, ถนนสิงห์ไคล	P	-	P	-	-	-	-	-	-	-	ศักยภาพต่ำ
6. สระน้ำ คูเมือง สวนสาธารณะ ได้แก่ สวนตุ่ง* , พื้นที่ริมคูเมืองเชียงราย	P	-	-	-	P	P	-	-	P	P	ศักยภาพปานกลาง
7. ถนน ทางเดิน ได้แก่ ถนนสิงห์ไคล, บรรพปราการ, อุตรกิจ, และถนนหน้าศาล*	P	-	-	P	-	-	P	-	P	P	ศักยภาพปานกลาง

ผลการศึกษาจากตารางที่ 1 พื้นที่สาธารณะประเภทลานวัด ตลาด ถนนและทางเดิน มีขนาดคับแคบ ไม่เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ มีเพียงลานคนเมืองและสวนสาธารณะบางแห่งที่มีศักยภาพเหมาะสมต่อการใช้งานและประกอบกิจกรรม ผู้วิจัยจึงสรุปและคัดเลือกพื้นที่สาธารณะที่ควรส่งเสริมศักยภาพและเป็นกรณีศึกษา คือ สวนตุ่ง (สวนสาธารณะในพื้นที่เรือนจำเก่า) เพราะพื้นที่สวนตุ่งมีเกณฑ์คุณภาพของพื้นที่สาธารณะอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่มีตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนถนนหน้าศาลที่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง เชื่อมโยงพื้นที่ทั้งเขตชุมชนเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเข้าด้วยกันแวดล้อมด้วยสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย สามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก เป็นสวนสาธารณะใกล้ใจกลางเมือง

มีพื้นที่กว้างขวาง ร่มรื่น กอปรกับตัวพื้นที่เป็นสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมของเมืองอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี เป็นพื้นที่ที่ยืดหยุ่นสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม งานดอกไม้ งานดนตรี การพักผ่อน หรือถนนคนเดินเชียงราย เป็นต้น

4.2 การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้งาน

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามจำนวน 200 ชุด ครอบคลุมพื้นที่เขตเมืองเก่าและพื้นที่สวนตุ่งที่เป็นกรณีศึกษา นำผลการตอบแบบสอบถามมาสังเคราะห์ข้อมูลความต้องการและพฤติกรรมการใช้งานในรูปแบบ P.O.I.N.T Model เพื่อหาแนวทางในการออกแบบสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 P.O.I.N.T Model การสรุปประเด็นสำคัญด้านพฤติกรรม ความต้องการผู้ใช้งานและแนวคิดการพัฒนา (Thailand Creative & Design Center, 2014)

P : PROBLEM (ปัญหาที่พบในพื้นที่)	O : OPPORTUNITY (โอกาส)	T : THEME (แนวคิดการพัฒนา)
- ไม่มีผู้คนเข้ามาใช้งาน - จำนวนสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ เช่น เก้าอี้ โต๊ะ ป้ายข้อมูล ถึงขยะ ห้องน้ำ - ไม่สามารถเข้า-ออกได้ในบางจุด - สภาพรอบนอกเสื่อมโทรม - ขาดพื้นที่พักผ่อน พื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์	- ถนนหน้าลาย เป็นย่านชุมชนเก่าแก่เป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจที่มีร้านค้า ร้านอาหารและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก - มีถนนคนเดินเชียงรายทุกสัปดาห์บนถนนหน้าลายที่พาดผ่านสวนตุ่ง - มีระบบขนส่งสาธารณะที่เข้าถึงเดินทางสะดวก - ใกล้สถานศึกษา มีแหล่งท่องเที่ยวกระจายอยู่เต็มพื้นที่	- การสร้างภาพลักษณ์ใหม่ (Rebrand) การออกแบบพื้นที่เพื่อเชิญชวนให้ผู้คนเข้ามาใช้งานโดยมีข้อพิจารณาการออกแบบครอบคลุมคุณสมบัติของพื้นที่สาธารณะที่ดีทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การเข้าถึงและเชื่อมโยง (Access & Linkages) 2) ความสะดวกสบายและภาพลักษณ์ (Comfort & Image) 3) การใช้งานและกิจกรรม (Uses & Activities) และ 4) การเข้าสังคม (Sociability) (Project for public spaces. 2018) (โครงการเพื่อพื้นที่สาธารณะ, 2561) ด้วยการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ อาทิเช่น เฟอร์นิเจอร์สาธารณะสำหรับการนั่งพักและรับประทานอาหาร ถึงขยะ ป้ายข้อมูล แสงสว่าง เพิ่มเครื่องเล่นและอุปกรณ์การออกกำลังกายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมรองโดยคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ความสวยงามของเมือง และความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้มาใช้บริการ
I : INSIGHT (ข้อมูลเชิงลึก)	N : NEED (ความต้องการ)	
- มีผู้คนใช้งานเฉพาะช่วงที่มีกิจกรรมประจำปีเท่านั้น - ผู้ที่ใช้งานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เด็ก นักเรียน นักศึกษา มักใช้งานเป็นกลุ่ม - เริ่มมีผู้ใช้งานจำนวนมาก 16.00 น. เป็นต้นไป - เป็นจุดพักสำหรับรถรับจ้าง - ไม่มีแรงจูงใจในการเข้าถึงพื้นที่	- ต้องการพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมนัดพบกันที่มีความหลากหลาย - การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับกิจกรรมอื่นๆ - พื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของเมือง มีจุดเด่น สวยงาม ดูน่าใช้งาน - การเข้าถึงพื้นที่ในแต่ละจุดได้ง่าย - พื้นที่ใช้งานเป็นกลุ่ม	

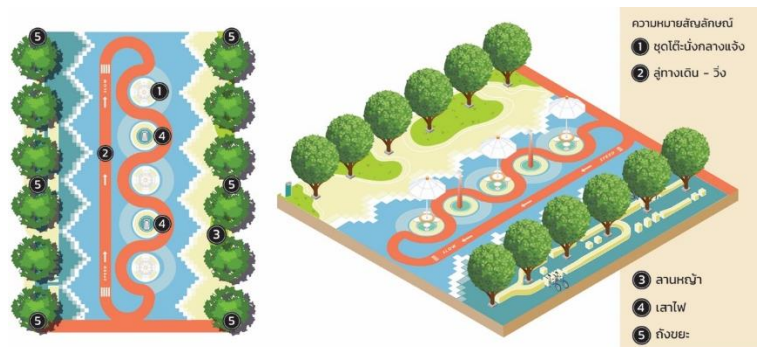
4.3 แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการออกแบบที่เกี่ยวข้องดังภาพที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลจัดทำแบบร่างและประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบ สามารถสรุปและนำเสนอแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย ตามความสอดคล้องกับพฤติกรรม ความต้องการของผู้ใช้งานและศักยภาพของพื้นที่ ดังรูปภาพที่ 3 - 5 ต่อไปนี้

ภาพที่ 2 Placemaking Diagram (Project for public spaces. 2018)

แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย พิจารณาจากคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) การเข้าถึงและเชื่อมโยง 2) ความสะอาดสวยงาม และภาพลักษณ์ 3) การใช้งานและกิจกรรม และ 4) การเข้าถึงสังคม รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ นำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับพื้นที่ พฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้งาน สามารถสรุปเป็นแนวทางการออกแบบ ดังนี้

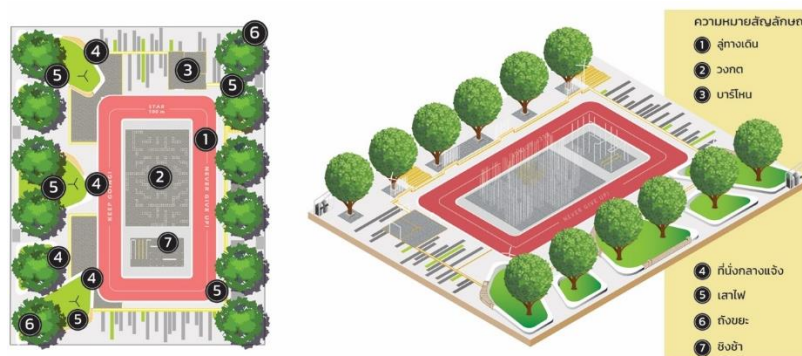
ภาพที่ 3 แนวทางการออกแบบตัวอย่างที่ 1

แนวทางการออกแบบที่ 1 สร้างความเป็นเอกลักษณ์พื้นที่สาธารณะของเมืองด้วย เส้น สี สันบนพื้นที่มีการนำเอาลักษณะเด่นของลายผ้าทอพื้นถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ บริเวณกลางของพื้นที่มีจุดให้แสงสว่าง ที่นั่งพักและรับประทานอาหาร ล้อมรอบด้วยเส้นทางการออกกำลังกาย เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ พื้นที่ด้านข้างตามแนวต้นไม้ทั้ง 2 ด้าน มีจุดนั่งพักผ่อนที่มีรูปแบบแตกต่างกัน สามารถใช้ได้ทั้งเป็นที่นั่งพัก ที่ออกกำลังกาย และเครื่องเล่นทรงตัวสำหรับเด็ก สามารถใช้งานได้จากทุกทิศทาง สะดวก มีจุดทิ้งขยะ 4 จุด รอบพื้นที่

ภาพที่ 4 แนวทางการออกแบบตัวอย่างที่ 2

แนวทางการออกแบบที่ 2 การสร้างจุดหมายตาและความสอดคล้องกับพื้นที่โดยรอบ ด้วยการออกแบบเฟอร์นิเจอร์สาธารณะขนาดใหญ่ที่มีแนวคิดมาจากรูปร่างของคอมไฟลันนา นำมาตัดทอนรายละเอียด กำหนดขนาดให้เหมาะสม สามารถใช้งานได้หลากหลาย ทั้งการนั่ง นอน รับประทานอาหาร และเป็นเครื่องเล่นสำหรับเด็กได้ เลือกใช้วัสดุไม้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยรอบ สร้างบรรยากาศให้ดูอบอุ่น พื้นใช้การสลับพื้นที่สีเขียวให้ดูสวยงาม ส่วนของพื้นที่ด้านข้างสามารถใช้งานได้เป็นที่นั่งพักผ่อนใกล้ชุมชนชาติ

ภาพที่ 5 แนวทางการออกแบบตัวอย่างที่ 3

แนวทางการออกแบบที่ 3 เน้นการเสริมกิจกรรมในพื้นที่ทั้งการออกกำลังกายและการเล่นของเด็ก ด้วยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ ส่วนที่ 1 พื้นที่ตรงกลางออกแบบด้วยการจัดวางเสาเหล็กสี่เหลี่ยม จัดวางตามแนวรูปแบบเขวากต เป็นทั้งพื้นที่การเล่นและออกกำลังกาย สนุกสนาน เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก เว้นระยะห่างพอเหมาะสำหรับการเล่นในพื้นที่ล้อมรอบด้วยเส้นทางวิ่งระยะสั้นสำหรับผู้ชื่นชอบในการออกกำลังกาย ส่วนที่ 2 พื้นที่โดยรอบเป็นทั้งจุดนั่งพักผ่อน และพื้นที่กิจกรรมเล็ก ๆ ที่มีการออกแบบจัดวางโครงสร้างเหล็กเพื่อรองรับการใช้งาน

4.4. ข้อเสนอแนะและการวางแผนเพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย

ข้อเสนอแนะและข้อพิจารณาเพิ่มเติมสำหรับแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย มีดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้เฉพาะเจาะจงเพียงบางตัวอย่างผลงานการออกแบบ ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ครอบคลุมถึงผลงานหรือแนวทางการออกแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. พิจารณาแนวทางการออกแบบให้ครอบคลุมรายละเอียดขององค์ประกอบในพื้นที่ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่ รูปแบบถังขยะ เป็นต้น
3. ด้านการเข้าถึง ควรคำนึงการออกแบบที่สามารถเข้าถึงได้สำหรับคนทุกกลุ่ม (Universal Design) เช่น การเพิ่มทางลาด สัญลักษณ์สำหรับผู้พิการ และการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงด้วยระบบขนส่งสาธารณะมากขึ้น เช่น การวางแผนเส้นทาง รถมอเตอร์ไซด์สองแถวในอนาคต
4. ด้านการบริการ การวางแผนสำหรับจุดร้านค้าบนพื้นที่สาธารณะ ทางเท้า ส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีในพื้นที่และเมือง การมีจุดบริการ เช่น รับฝากของ จักรยานเช่า และการเพิ่มจำนวนห้องน้ำสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ใช้บริการได้เป็นอย่างดี
5. ด้านภูมิทัศน์ การควบคุมจุดวางป้าย จุดติดตั้งป้ายโฆษณา รวมถึงรูปแบบส่งผลต่อความสวยงามและความสอดคล้องกับพื้นที่โดยรอบ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการบดบังทัศนียภาพและอันตรายที่จะเกิดขึ้น

5. สรุปผลและการอภิปรายผล

สรุปผลแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วนคือ

5.1 ด้านศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายภาพพบว่าไม่มีพื้นที่ใดที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากขาดคุณสมบัติบางประการตามเกณฑ์คุณภาพ แต่จากการศึกษาพบว่าภายในเขตเมืองเก่าเชียงรายมีพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพปานกลางบางพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกัน มีคุณสมบัติเกื้อกูลกัน คือ พื้นที่สวนตุ่งที่ตั้งอยู่บนถนนหน้าวัด เป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงทั้งเขตชุมชนเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับผลการสำรวจของ (Office of Natural resources and Environmental policy and Planning, 2013) ว่าพื้นที่ทั้ง 2 มีโอกาสที่จะพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพให้เป็นพื้นที่

สาธารณะที่สำคัญของเมือง ส่งเสริมให้รองรับกิจกรรมและความต้องการที่หลากหลายได้ และมีความสะดวกสบาย ปลอดภัย ดึงดูดผู้มาใช้งาน จึงเป็นที่มาของผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ในกรณีศึกษา

5.2 ด้านความต้องการและพฤติกรรมการใช้งาน

สามารถสรุปและจำแนกประเด็นสำคัญของความต้องการได้ 3 ด้าน คือ

1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ความต้องการมากที่สุดคือ เพอร์นิเจอร์สาธารณะเพื่อใช้ในการนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร มากถึงที่สุดเป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ ห้องน้ำ ถังขยะ ป้ายสัญลักษณ์บอกข้อมูล เพิ่มจุดให้แสงสว่างและอุปกรณ์ออกกำลังกายตามลำดับ

2. ด้านการสร้างเสริมกิจกรรมในพื้นที่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความต้องการให้เสริมกิจกรรมการออกกำลังกาย สนามเด็กเล่น เครื่องเล่น โดยมีข้อเสนอแนะด้านความสะดวกในการเข้าออกพื้นที่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม่มีกิจกรรมประตู่เข้าพื้นที่จะเปิดเพียงประตูทางทิศเหนือประตูเดียวเท่านั้น

3. ด้านการปรับสภาพแวดล้อม กลุ่มที่มีลำดับความต้องการมากที่สุด 3 เรื่องมีจำนวนผู้ตอบใกล้เคียงกัน คือ 1. สร้างบรรยากาศให้เป็นเอกลักษณ์ของเมือง 2. มีความต้องการเพิ่มจุดให้แสงสว่าง การเพิ่มพื้นที่กิจกรรม ขยายทางเดิน ตามลำดับ และ 3. การปรับพื้นที่ให้อำนวยความสะดวกแก่คนพิการ การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้สวยงามยิ่งขึ้น และการเพิ่มจุดขายสินค้าในพื้นที่

5.3 ด้านแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการออกแบบซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบและข้อพิจารณาการออกแบบได้สอดคล้องกับแนวคิดของ (Carmona, M., 2019) ทั้งในด้านของความสะดวกสบาย (Comfortable) ความหลากหลาย (Diverse) และการเข้าร่วมในสังคม (Social) แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อพิจารณาอื่นที่ควรคำนึง เช่น การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ (Meaningful) จึงได้นำมาประยุกต์ใช้กับศักยภาพของพื้นที่ พฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้งานให้เหมาะสม สรุปได้เป็น 3 รูปแบบ ดังภาพที่ 3 - 5 จากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย และนำเสนอให้กับผู้ใช้งาน นักท่องเที่ยว และเทศบาลนครเชียงรายให้ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ ประเมิน แสดงความคิดเห็นและพัฒนาพื้นที่สาธารณะแห่งนี้ร่วมกัน

6.กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กสว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่สนับสนุนทุนวิจัยและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- Chaijan, S. & Laiprakobsup, N. (2016). Public Concepts of Urban Public Space. **Built Environment Inquiry – BEI**, vol. 15(2), 71-83. (in Thai)
- Gehl, J. (1987). **Life Between Buildings**. Washington: Island Press, ISBN: 978-1597268271.
- Kotchasee, K. & Anukulyudhathon, E. (2019). Dimension Application of Public space and Role of Traditional Community in Chiang Mai City. **Rajabhat Chiang Mai Research Journal**, vol. 20(1), 6-18. (in Thai)
- Lisnund, N. (2016). **The study of Public Space Potential in the Old District of Nakhon Ratchasima City**. Faculty of Industrial Technology. Nakhon Ratchasima Rajabhat University. (in Thai)
- Ludmila Kozlova & Valery Kozlov. (2018). Ten quality criteria of the public spaces in a large city. **MATEC Web of Conferences**, 212(21), 1-7
DOI: 10.1051/mateconf/201821204012
- Matthew Carmona. (2019). Principles for public space design, planning to do better. **URBAN DESIGN International**, 24(1), 47–59.
- Namjaidee, N. (2020). Survey and Study of Important Cultural Resources in the District Area Chiang Rai Old Town, Mueang District, Chiang Rai Province. **Journal of Social Academic**, vol. 13(1), 37-47. (in Thai)
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2013). **The project scope in the old city of Chiang Rai**. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment. (in Thai)
- Project for Public Spaces (PPS). 2018. **PLACEMAKING**. n.p.
- Seema Praliya & Pushplata Garg. (2019). Public space quality evaluation: prerequisite for public space management. **The Journal of Public Space**, 4(1), 93-106.
- Tara Smith, Maurice Nelischer & Nathan Perkins. (1997). Quality of an urban community: a framework for understanding the relationship between quality and physical form. **Landscape and Urban Planning**, 39(2), 229-241.
- Thailand Creative & Design Center. (2014). **Service Design**. n.p. (in Thai)